

Den nationella livsmedelsstrategin 2040

Den lyckliga matens land

"Ange författare, leverantör eller upphavsorganisation"

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Publication distribution

**Institutional Repository
for the Government
of Finland Valto**

julkaisut.valtioneuvosto.fi

"Dubbelklicka och skriv ministerium"

Klicka och välj upphovsrättsnivå

ISBN pdf: "SRK fyller i"

ISSN pdf: "SRK fyller i"

ISBN tryckt: "SRK fyller i"

ISSN tryckt: "SRK fyller i"

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, Publikationsverksamheten

Helsingfors 2024 Finland (kieliversioissa)

Tryck: Grano Oy, 2024

Innehåll

1	Inledning	5
2	Vision: Den lyckliga matens land	8
3	Strategi	10
3.1	Strategisk målsättning: Lönsamhet och rättvisa	11
3.1.1	Beskrivning av nuläget	12
3.1.2	Strategiska mål	13
3.2	Strategisk målsättning: Försörjningsberedskap	15
3.2.1	Beskrivning av nuläget	15
3.2.2	Strategiska mål	16
3.3	Strategisk målsättning: Naturens bärkraft	17
3.3.1	Beskrivning av nuläget	17
3.3.2	Strategiska mål	18
3.4	Strategisk målsättning: Matkultur och välbefinnande	19
3.4.1	Beskrivning av nuläget	19
3.4.2	Strategiska mål	20
4	Färdigheter som ska utvecklas	21
4.1	Utveckling och utnyttjande av innovationer och tekniker	22
4.2	Satsning på kompetens, lärande, forskning och förändringsvilja	22
4.3	Stärkande av investeringsförmågan	23
4.4	Utveckling av samarbetet och ekosystemen	24
4.5	Förvaltningen är en aktiv möjliggörare	24
5	Ordlista	26
	Källor	30

1 Inledning

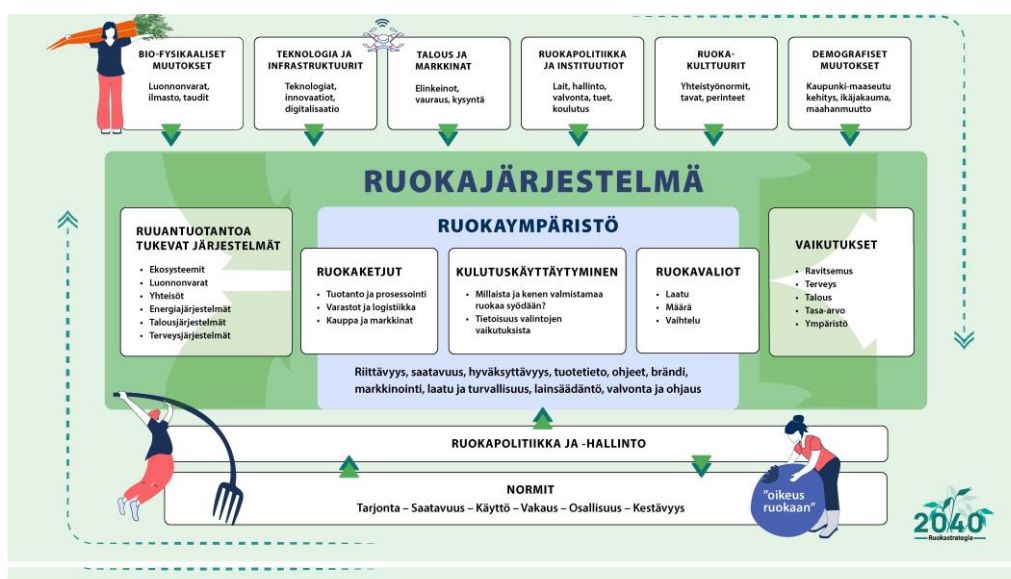
Livsmedelssystemen genomgår ständiga förändringar. I historien har stora omvälvningar ofta följt efter kriser. De missväxtår, krig samt perioder av ekonomisk tillväxt och recession som Finland upplevt har förändrat såväl produktionen som konsumtionen. För närvarande formas världen av flera globala fenomen, till exempel extrema väderfenomen som är svåra att förutse, den ostabila geopolitiska miljön samt tekniska omvälvningar. Dessa påverkar livsmedelsproduktionen i hela världen.

Samtidigt som man söker lösningar på de utmaningar som nya kriser medför måste man hålla fast vid lärdomarna från tidigare kriser. Försörjningsberedskapen och livsmedelstryggheten skapar fortfarande grunden och ramarna för utvecklandet av det finländska livsmedelssystemet. Vi måste säkerställa lönsamheten för företagare, innovationer och en förnyelse av hela branschen. Vi måste hitta lösningar för att minska utsläppen från livsmedelssystemet, bekämpa naturförlusten och stödja befolkningens hälsa och välfärd med hjälp av näring.

Vi kan svara på framtida osäkerhetsfaktorer genom att vara förutseende, förbereda oss och förnya oss. Därför behöver vi en gemensam vision och strategi: vad strävar vi efter och hur uppnår vi vårt mål. Utan ett förutseende grepp går vi miste om möjligheten att påverka och skapa förändringar.

Finlands livsmedelssystem har stor potential. Finland är en föregångare inom teknik och våra växtförhållanden skapar en stark grund för att bygga upp ett hållbart och uppskattat varumärke för Finland. Exporten av livsmedel stärker branschens förändringsförmåga och skapar nya möjligheter att förbättra lönsamheten.

Målet med den nationella livsmedelsstrategin är att skapa en gemensam referensram för att bygga upp ett hållbart och lönsamt livsmedelssystem. Med livsmedelssystem avses i denna strategi en helhet som påverkas av såväl livsmedelskedjan som av olika dimensioner i samhället, till exempel politiska sektorer, normer, naturresurser, matkulturen samt ekonomin och marknaden.

Livsmedelssystemet är mer än bara "livsmedelskedjan". Bilden har anpassats från källan: HLPE. 2020. Food security and nutrition: building a global narrative towards 2030, Rome. Fig. 2 page 13. Översättning till finska Juha Helenius, professor emeritus i agroekologi, professor, FOOD-programmet för strategisk forskning & Ruralia-institutet, Helsingfors universitet. (bild 1).

BÄSTA LÄSARE!

Du, din organisation och ditt nätverk har en roll och makt att påverka framtiden för vårt gemensamma livsmedelssystem. Den nationella livsmedelsstrategin har beretts i dialog med över 600 företagare, konsumenter, tjänstemän, forskare och representanter för organisationer på olika håll i Finland. Den innehåller en gemensam vision, fyra strategiska målsättningar som utvecklats genom samarbete samt mål som stöder dessa. För att strategin ska kunna genomföras förutsätts handlingar från hela livsmedelssystemet.

Identifiera dina möjligheter att påverka, även i samarbete med aktörer inom branschen!

2 Vision: Den lyckliga matens land

Den lyckliga matens land – Finland är en ledande aktör i världen när det gäller att utveckla och förnya hållbara livsmedelssystem. Den lyckliga matens land gör gott för människor, djur och miljön.

Före 2040 är Finland en föregångare inom hållbar livsmedelsproduktion och livsmedelsteknik. Vårt livsmedelssystem hejdar naturförlusten i jordbruksmiljön och erbjuder lösningar för en tryggad livsmedelsförsörjning både i hemlandet och globalt. Den finländska matkulturen är känd för sina rena råvaror, sin hållbarhet, sina unika smaker och sitt moderna grepp.

Att utnyttja ny teknik, skapa innovationer och stärka kompetensen står i centrum för ett livsmedelssystem som skapar konkurrenskraft. Forskning, utveckling och kommersialisering bildar en smidig helhet där utmaningar löses genom nya innovationer som ger upphov till affärsverksamhet. En teknologineutral och förutsägbar reglering stöder utvecklingen och öppna och rättvisa data ökar förtroendet och effektiviserar verksamheten inom livsmedelskedjan. Förmågan att skapa Innovationer och göra investeringar stärks med mångsidiga metoder.

Aktörerna i livsmedelskedjan främjar stärkandet av den biologiska mångfalden. Primärproduktionen baserar sig på förnybara metoder med ny teknik som stöder den biologiska mångfalden. Jordmånen och vattendragen mår bra när näringsämnena cirkulerar och sidoströmmarna utnyttjas effektivt.

Den offentliga förvaltningen delar riskerna, uppmuntrar till mångsidig affärsverksamhet och fungerar som en bro till nya marknadsbaserade lösningar, till exempel kol- och naturvårdshandel. Landsbygden och de mångsidiga områdena för livsmedelsproduktion är livskraftiga och tryggar den regionala försörjningsberedskapen. Producentnätverken främjar gemenskap och utnyttjar och ökar de lokala resurserna och fördelningen av dem.

Konsumenterna har en aktiv roll i livsmedelssystemet. Livsmedelskedjans transparens och olika lösningar, till exempel digitala verktyg, stöder hållbara och hälsosamma val. Konsumenterna är medvetna om konsekvenserna av sina val och de olika konsekvenserna av livsmedelssystemet. Hållbar mat är

näringsrik, god, prisvärd och lättillgänglig. Att tänka på att handla lokalt och enligt skördesäsong samt minska matsvinnet är en del av konsumenternas val i vardagen.

Finland är ute i världen känt som ett matland. Internationaliseringen och exporttillväxten grundar sig på ett högt förädlingsvärde, livsmedelsteknologier och kompetens. Vårt varumärke grundar sig på ren natur, förtroende och modigt samarbete.

Finlands livsmedelssystem hejdar naturförlusten i jordbruksmiljön samt främjar den biologiska mångfalden, stöder människornas välbefinnande och näringarnas lönsamhet. Systemet skapar hållbart mervärde, ny affärsverksamhet och växande exportmöjligheter. Mat är mer än bara näring – det är gemenskap, välbefinnande, försörjningsberedskap, framtid och en källa till stolthet.

I Finland har skapats ett samhällskontrakt för livsmedelssystemet – en ram där staten, företag och andra centrala aktörer förbinder sig till gemensamma mål och gemensamt överenskomna åtgärder för att förnya livsmedelssystemet och skapa hållbart värde.

3 Strategi

Den nationella livsmedelsstrategin består av en vision, fyra strategiska målsättningar och färdigheter som behöver utvecklas. De strategiska målsättningarna är lönsamhet och rättvisa, försörjningsberedskap, naturens bärkraft och matkultur och välbefinnande.

I den nationella livsmedelsstrategin fastställs den långsiktiga riktningen för utvecklingen av livsmedelssystemet. Genomförandet styrs av genomförandeplaner som sammanställs tillsammans med aktörerna inom livsmedelsbranschen. Den första planen färdigställs 2026. Åtgärderna i genomförandeplanerna grundar sig på de 15 strategiska mål som ställts upp för de fyra strategiska målsättningarna i livsmedelsstrategin. För dessa åtgärder fastställs delmål effektindikatorer och -mål som grundar sig på aktuell information och som främjar målen för de strategiska målsättningarna. Genomförandeplanerna kan uppdateras vid behov så att de förblir aktuella.

I detta strategiska arbete granskas dessutom fem färdigheter som behöver utvecklas. Dessa tematiska helheter stöder uppnåendet av målsättningarna i livsmedelsstrategin.

Färdigheter som ska utvecklas är:

- Utvecklingen och utnyttjandet av innovationer och tekniker
- Satsningen på kompetens, lärande och förändringsvilja
- Stärkandet av investeringsförmågan
- Utvecklingen av samarbetet och ekosystemen
- Utvecklingen av förvaltningens roll så att den blir en aktiv möjliggö-

rare

BILD 2: Strategimatrix

3.1 Strategisk målsättning: Lönsamhet och rättvisa

År 2040 är Finlands livsmedelssystem lönsamt och rättvist. Det skapar värde för hela livsmedelskedjan, det vill säga den mervärdeskedja som sträcker sig från primärproduktionen till konsumenten. Uppskattningen av finländsk mat och företagens internationalisering har stärkt livsmedelsbranschens livskraft och skapat mervärde för alla parter i den. En rättvis inkomstfördelning och rättvisa arbetsförhållanden i mervärdeskedjan har stött företagarnas och arbetstagarnas välbefinnande. Produktionsdjurens välbefinnande och hanteringen av riskerna för djursjukdomar ligger på en hög nivå.

3.1.1 Beskrivning av nuläget

Livsmedelssektorn är Finlands fjärde största industribransch och livsmedelsbranschen sysselsätter i sin helhet över 300 000 personer. Andelen små och medelstora företag är stor inom branschen, nästan 98 procent av alla företag inom sektorn, men deras omsättning utgör endast cirka 40–50 procent av omsättningen inom livsmedelssektorn. Naturproduktsbranschen underutnyttjas inom livsmedelssektorn. Det är nödvändigt att öka mervärdet inom livsmedelssektorn, där mervärdet har utvecklats ganska långsamt under de senaste åren såväl på hemmamarknaden som inom exporten.

Lönsamheten har på lång sikt försämrats inom den finländska primärproduktionen och den andel producenten erhåller av livsmedlens konsumentpris har minskat. Däremot har detaljhandeln och delvis också livsmedelsindustrin dragit nytta av att livsmedelsmarknaden internationaliserats och skaffar råvaror och konsumentprodukter från den konkurrensutsatta internationella marknaden. Jordbrukspolitiken och -stöden har en betydande inverkan på lantbruksföretagarnas inkomstbildning.

Lantbruksföretagarnas utbildningsnivå har stigit, vilket i synnerhet beror på att de yngre åldersklasserna har en högre utbildningsnivå. Lantbruksföretagarnas medelålder är dock cirka 54 år och den stiger fortfarande. Andelen unga lantbruksföretagare under 35 år är under 10 procent.

De finländska produktionsdjurens hälsa ligger internationellt sett på en god nivå och läget i fråga om djursjukdomar är allmänt taget utmärkt. Under de senaste åren har produktionsdjurens välbefinnande utvecklats på många delområden, men djurens arttypiska beteende och genomförandet av bästa praxis inom hälso- och sjukvården behöver kontinuerligt beaktas, förbättras och följas upp.

3.1.2 Strategiska mål

Strategiskt mål 1: Mervärdet fördelas jämnare än tidigare i livsmedelskedjan.

När värdet på den totala produktionen inom livsmedelssektorn ökar fördelas mervärdet jämnare i livsmedelskedjan. Primärproducenterna får en starkare ställning i förhandlingar, varvid den andel primärproducenten får av konsumentpriserna ökar. De höjda producentpriserna förutsätter att också förädlingsvärdet ökar. Små och medelstora företags omsättning ökar. Vid sidan av de traditionella värdekedjorna uppstår nya, mångsidiga värdekedjor, vars produktion kompletterar den nuvarande värdekedjan. Inom naturproduktbranschen utvecklas mervärdeskedjor och branschens omsättning ökar. En konkurrenskraftig och förutsägbar verksamhetsmiljö stöder lönsamheten och konkurrenskraften inom hela livsmedelskedjan, vilket leder till att det mervärde som uppstår i kedjan ökar.

Strategiskt mål 2: Exporten av livsmedel och den internationella konkurrenskraften ökar

Finland profilerar sig som ett matland med en hållbar produktion som är konkurrenskraftigt och identifierbart på internationell nivå. Företagen utvecklar nya exportprodukter och tekniker där Finland har konkurrensfördelar. Företagen inom livsmedelsbranschen i Finland internationalisera genom att tredubbla värdet på livsmedelsexporten före 2040. Exportens ökade värde grundar sig på råvaror av hög kvalitet, ökad förädlingsgrad och ett hållbart produktions sätt. Exporten blir mångsidigare; utöver mervärdesprodukter exporteras även teknologi (t.ex. bioteknik), utrustning och kompetens. Inom livsmedelsbranschen görs stora satsningar på att utveckla exportkompetensen samt på att bygga upp och marknadsföra varumärken.

Strategiskt mål 3: Livsmedelsbranschen är lockande och rättvis

Inom livsmedelsbranschen finns mångsidiga uppgifter som lockar nya experter att utbilda sig inom branschen. Branschens samhälleliga betydelse har ökat och det visas uppskattning för branschen. Det finns en stark forsknings- och utvecklingsverksamhet inom branschen och antalet startup-företag och finansieringen av dem ökar. Finlands mål är att vara den mest investeringsvänliga verksamhetsmiljön för hållbar mat i EU. Inom livsmedelsbranschen stärker man tillsammans arbetslivets kvalitet och produktivitet i syfte att stärka arbetshälsan. Det finns arbetskraft och kompetens att tillgå och det utbildas ständigt nya experter inom livsmedelsbranschen. Det finns en dragnings- och hållkraft både i fråga om studier inom branschen samt branschen som sysselsättare.

Strategiskt mål 4: Produktionsdjurens välbefinnande förbättras

Produktionsdjurens välbefinnande identifieras som en del av ett hållbart och rättvist livsmedelssystem. I beslutsfattandet beaktas djurens arttypiska behov, till exempel möjligheterna till socialt beteende och tillräckliga utrymmen för att röra på sig. Förändringar i livsmedelssystemet, till exempel större gårdar, försämrar inte djurens välbefinnande och ökar inte den instrumentella behandlingen av djur eller risken för djursjukdomar. Livsmedelsaktörernas ansvar och kompetens i fråga om produktionsdjurens välbefinnande och bästa praxis för djurskötsel stärks. Konsumenternas möjligheter att få produktspecifik information om djurens välbefinnande förbättras. Djursjukdomar bekämpas effektivt och friheten från salmonella och antibiotika upprätthålls.

Strategiskt mål 5: Ett rättvis dataekonomi skapar värde i livsmedelssystemet

Dataekonomin ses som en möjlighet och en faktor som skapar mervärde. Informationen rör sig i flera riktningar: från gårdarna till handeln, produktionen, myndigheterna och konsumenterna och på motsvarande sätt löper informationen om konsumenternas beteende tillbaka ända till primärproduktionen. Inom branschen utvecklas och tillämpas genom samarbete spelregler för beaktande av ägande av data, fördelningen av kostnaderna för att producera data samt för att dela data. Informationen utnyttjas i utvecklingen av konsumentorienteringen och informationen kan följa med produkten, vilket gör informationen synligare för konsumenten. På livsmedelsförpackningarna kan till exempel finnas information om produktens miljökonsekvenser och ursprung.

3.2 Strategisk målsättning: Försörjningsberedskap

År 2040 är Finlands livsmedelssystem försörjningstryggt, stötsäkert och har en förmåga att anpassa sig till klimatförändringens effekter. Riskhanteringen har stärkts inom produktionen och förädlingen och i distributionskedjorna. Självförsörjningsgraden för kritiska produktionsinsatser inom jordbruket har stigit. Förändringen i livsmedelssystemet har tryggt kontinuiteten i den inhemska primärproduktionen och bevarat den decentraliserade produktionsstrukturen. Försörjningsberedskapen har också stärkts genom nya mervärdeskedjor, tekniker och en mångsidigare livsmedelsproduktion.

3.2.1 Beskrivning av nuläget

Geopolitiska spänningar orsakar global instabilitet på marknaden och i leveranskedjorna. Effekterna sträcker sig också till det finländska livsmedelssystemet, och det krävs en stark försörjningsberedskap för att säkerställa att det fungerar. I livsmedelsbranschens försörjningsberedskap ingår dessutom föregripande anpassning till och beredskap för de extrema väderfenomen som klimatförändringen orsakar.

Finlands livsmedelssystem grundar sig på en hög grad av självförsörjning inom livsmedelsproduktionen och -förädlingen. I Finland är graden av självför-

sörjning cirka 80 procent. När det gäller produktionsinsatser, till exempel gödselmedel, växtskyddsmedel och frön samt fossila bränslen, är vi däremot beroende av import, vilket gör att livsmedelssystemet är sårbart och ökar risken för fluktuationer i priserna och marknadsstörningar. Till exempel i fråga om kompletterande proteinfoder inom husdjursproduktionen är graden av självförsörjning under 30 procent och jordbruksmaskiner och reservdelar till dem importeras till stor del från utlandet.

Med tanke på samhällets totala beredskap är den nationella jordbruksproduktionen och hushållens egen beredskap centrala.

3.2.2 Strategiska mål

Strategiskt mål 1: Riskhanteringen stärks i livsmedelssystemet

Prognostiseringsförmågan och beredskapen för extrema väderfenomen och kriser ökar. Olika aktörer i livsmedelssystemet identifierar sin roll i att upprätthålla stötsäkerheten och krishanteringen och främjar systematiskt dessa. Mångformiga gårdar och företag av olika storlek förbättrar kristålligheten och minskar beroendet av enskilda aktörer eller lägen. Decentraliserad energiproduktion i kombination med lantbruk och landsbygdsföretag tryggar tillgången till energi i hela landet. Nödvändighetstjänster och aktörer i produktionskedjan bevaras på olika håll i Finland. Produktions- och förädlingsenheternas regionala täckning samt tillgången på experter tryggas samtidigt som lönsamheten beaktas. Förmågan att förutse kriser utvecklas i alla delar av livsmedelssystemet. Medborgarnas krisberedskap ökar både i fråga om aktionsberedskapen och den materiella beredskapen. Tillgången till vatten och energi tryggas under alla förhållanden och kritisk infrastruktur skyddas så att livsmedelssystemet klarar av även undantagsförhållanden.

Strategiskt mål 2: Livsmedelsproduktionens kontinuitet tryggas

Primärproduktionens funktionsförmåga stärks och dess kontinuitet tryggas under alla förhållanden. Livsmedelsproduktionen decentraliseras och diversifieras, även med hjälp av nya tekniker och mervärdeskedjor, försörjningsberedskapen ökar. Produktionsmängden hålls på en tillräcklig nivå och regionala styrkor utnyttjas. Finland utnyttjar och vidareutvecklar sina nordliga styrkor, till exempel vallbaserad husdjursskötsel. Cirkulär ekonomi stärks i hela värdekedjan. Anpassningen till klimatförändringen styr utvecklingen av växtarter och -sorter, odlingsmetoder och tekniker som lämpar sig för nya förhållanden. Branschen förblir lockande och dess ekonomiska lönsamhet förbättras. Ägarbyten bland primärproducenter underlättas och

nya företagare får stöd för övergångsskedet. Företagarnas välfärd förbättras, vilket ökar branschens ekonomiska och sociala hållbarhet samt dragningskraft. Samtidigt stärks landsbygdens och hela livsmedelsbranschens livskraft.

Strategiskt mål 3: Produktionsinsatsernas självförsörjningsgrad ökar

Primärproduktionens och förädlingsindustrins beroende av utländska produktionsinsatser minskar och den inhemska självförsörjningen ökar inom viktiga delområden. Företagens egen och decentraliserade energiproduktionskapacitet ökar, lösningar för cirkulär ekonomi främjas och den inhemska fröproduktionen och lagringen stärks. Graden av gödselmedel och foderkomponenter samt kemiska växtskyddsmedel av inhemskt ursprung ökar. Beroendet av fossila bränslen minskar till ett minimum och återvinningen av näringsämnen effektiviseras. Tillgången på arbetskraft – allt från expertarbete till maskinreparatörer – tryggas så att livsmedelssystemet är självförsörjande, flexibelt och förutseende även i störningssituationer.

3.3 Strategisk målsättning: Naturens bärkraft

År 2040 upprätthåller och stärker Finlands livsmedelssystem naturens bärkraft. Man har lyckats minska växthusgasutsläppen inom hela livsmedelssystemet. Den biologiska mångfalden har ökat i jordbruks- och naturmiljöerna och näringsbelastningen på vattendragen har minskat. Livsmedelsproduktionen stöder en hållbar vattenhushållning och använder naturresurserna på ett resurssmart sätt. Främmande arter som är skadliga för livsmedelsproduktionen är under kontroll.

3.3.1 Beskrivning av nuläget

Det nuvarande globala livsmedelssystemet förbrukar på många håll mer naturresurser än ekosystemen kan förnya sig. Detta innebär att naturens bärkraft överskrids och hotar såväl miljöns hållbarhet som livsmedelstryggheten. Finländarnas konsumtionsvanor orsakar å sin sida klimatutsläpp och försämrar den biologiska mångfalden även utanför landets gränser.

Största delen av växthusgasutsläppen inom Finlands livsmedelssystem uppstår inom jordbruket och deras andel av Finlands totala utsläpp har ökat under

2000-talet. Torvåkrarna orsakar 50–60 procent av utsläppen från jordbruket trots att deras andel av produktionsarealen är endast 10 procent. Med tanke på livsmedelsproduktionen har torvåkrarna dock stor betydelse, till exempel under torra perioder.

Den försämrade mångfalden i jordbruksnaturen är en följd av bland annat effektivare odling och minskad betesgång. Försämringen av den biologiska mångfalden hotar de ekosystemtjänster som naturen erbjuder och som är livsviktiga för livsmedelsproduktionen, till exempel pollinering, kolbindning och näringsämnenas kretslopp.

Försämringen av åkrarnas jordmån syns bland annat i form av förtätning, minskad humus och utarmning av organismerna i jordmånen. Jordmånens struktur har försämrats, vilket ökar risken för att åkrarna torkar ut eller översvämmas när väderförhållandena varierar. Detta ökar också urlakningen av näringsämnen, vilket orsakar eutrofiering av vattendragen och försämrad vattenkvalitet.

3.3.2 Strategiska mål

Strategiskt mål 1: Livsmedelskedjans klimatkonsekvenser minskar

Koldioxidutsläppen inom jordbruks- och markanvändningssektorn minskar i enlighet med de mål om klimatneutralitet före 2040 som avtalats. Även de indirekta koldioxidutsläppen från handeln och livsmedelsindustrin minskar betydligt, vilket innebär att de livsmedel som konsumeras år 2040 medför betydligt mindre utsläpp. Utsläppen från torvåkrarna minskar genom lösningar som sker på ett rättvist sätt och i dialog med regionala aktörer.

Strategiskt mål 2: Den biologiska mångfalden ökar och naturens tillstånd förbättras

Inom livsmedelssystemet samarbetar man i stor utsträckning för att verifiera positiva naturkonsekvenser och hitta indikatorer. Jordbruksmiljöernas biologiska mångfald ökar tack vare olika produktionssätt som till exempel ekologisk produktion, förnyande odling, betesgång och naturvård. Organismerna och mikrobiomet i åkrarnas jordmån blir mångsidigare än i nuläget och arternas mångfald följs aktivt upp på åkernivå. Antalet vårdbiotoper ökas. Produkter och råvaror som ökar förlusten av biologisk mångfald importeras inte till Finland. Inom växtskyddet görs satsningar på förebyggande åtgärder så att användningen av kemiska växtskyddsmedel minskar.

Strategiskt mål 3: Näringsutsläppen minskar och åkrarnas vattenhushållning förbättras

Näringsutsläppen i vattendragen minskar genom att näringsämnena bättre hålls i kretsloppet. Jordmånens goda skick stöder bindningen av näringsämnen, en bättre vattenhushållning på åkrarna och åkrarnas produktionsförmåga. Användningen av syntetiska importerade gödselmedel minskar i takt med att den inhemska återvinningen av näringsämnen ökar. Man förbereder sig på de risker som torka och översvämningar medför genom att utveckla åkrarnas vattenhushållning och ägoregleringar som en del av en hållbar primärproduktion.

3.4 Strategisk målsättning: Matkultur och välbefinnande

År 2040 har Finland en rik och livskraftig matkultur som främjar hälsa och välfärd. Användningen av inhemska råvaror och matvaror har ökat i hushållen, restaurangerna och de offentliga måltidstjänsterna. Maten har etablerat sig som en central del av den finländska kulturen och gemenskapen kring maten har stärkts. Dessa utvecklingsförlopp, i kombination med en hälsosammare kost, har ökat befolkningens övergripande välbefinnande.

3.4.1 Beskrivning av nuläget

Finland är ett av de nordligaste matproduktionsområdena i världen och den finländska matkulturen har utvecklats tack vare de begränsningar och möjligheter som den nordliga naturen medför. Matkulturen påverkas av såväl politik, världsekonomin, medier, marknadsföring som de matrender som dessa ger upphov till. I dag blandas olika matkulturer och smakvärlden utvidgas.

Finland har en stark och kollektiv kultur av måltider i skolan och på arbetsplatsen. I hemmen äter man mycket halvfabrikat och när det gäller mat som tillreds hemma är det viktigaste att maten går snabbt och enkelt att tillreda. Knappt 60 procent av finländarna anser att gemensamma måltidsstunder med familjen och vännerna är viktiga.

Finländarnas matvanor har på lång sikt i huvudsak utvecklats i positiv riktning, även om de individuella skillnaderna är stora. På befolkningsnivå har målen i

näringsrekommendationerna dock inte uppnåtts: vi använder till exempel för mycket mättat fett och salt, medan fiberintaget är mindre än rekommenderat. Det finns en koppling mellan ohälsosamma matvanor och våra betydande hälsoutmaningar, till exempel förekomsten av hjärt- och kärlsjukdomar och typ 2-diabetes samt fetma.

3.4.2 Strategiska mål

Strategiskt mål 1: Användningen av inhemska livsmedel ökar och förståelsen för livsmedelssystemet stärks

Konsumenten väljer inhemsk och lokal mat. Kunskaperna om matens ursprung och produktionsätt ökar. I synnerhet barns och ungas förståelse för livsmedelssystemet och matvanor som främjar hälsan stärks inom ramen för fostran och utbildning. Undervisningen om livsmedelssystemet utökas från daghemmet till universitetet. Användningen av lokala och inhemska produkter ökar och blir mångsidigare både i hushållen och inom måltidstjänsterna.

Strategiskt mål 2: Ökade möjligheter till hälsosam mat

Kosten stöder det individuella välbefinnandet och hälsan. Kosten beaktas i större utsträckning som en kritisk del av den förebyggande hälso- och sjukvården. Hälsosam mat finns tillgänglig för alla befolkningsgrupper och konsumtionen av hälsosam mat ökar avsevärt. Användningen av växter och grönsaker ökar och konsumenterna har allt bättre möjligheter att välja växtbaserade produkter på tallriken. Konsumtionen av salt, socker och hårt fett minskar och andelen fibrer ökar. Den vetenskapliga kunskapen om matens hälsoeffekter ökar. Näringshälsa och hållbarhet beaktas i högre grad än tidigare som en del av kommunernas, välfärdsområdenas, organisationernas och den privata sektorns arbete.

Strategiskt mål 3: Maten är en del av en rik och levande matkultur

Ökad uppskattning av en välsmakande och upplevelserik inhemsk mat. Förståelsen för matkulturens betydelse stärks och internationaliseringen berikar vardagens smaker och mattraditioner. Inhemska råvaror och nya matinnovationer utnyttjas i produktutvecklingen och recept. Restaurangkulturen stärks och matturismen ökar i Finland.

Strategiskt mål 4: Gemenskapen kring maten ökar och stärker välbefinnandet

Kulturen av gemensamma måltider och matglädjen stärks och maten bygger i allt högre grad upp gemenskap, tolerans och välbefinnande. Uppskattningen av bespisningen ökar och utvecklas till en del av en hälsosam, tillgänglig och hållbar matkultur. Evenemang och gemensamma stunder med anknytning till mat blir vanligare och för samman människor i olika livssituationer och med olika bakgrund.

4 Färdigheter som ska utvecklas

I den nationella livsmedelsstrategin fastställs den långsiktiga riktningen för utvecklingen av livsmedelssystemet. Genomförandet av strategin styrs av genomförandeplaner som grundar sig på de fyra strategiska målsättningarna och de mål som ställts upp för dem. Vid sidan av dessa har man i det strategiska arbetet identifierat fem centrala färdigheter som lever i tiden och som är väsentliga för att uppnå målsättningarna. Det är bra om alla aktörer i livsmedelssystemet identifierar dessa färdigheter som en del av den egna verksamheten.

Dessa strategiska färdigheter kommer att granskas och främjas i åtgärdsprogrammen. De genomsyrar alla delområden i strategin. Identifierade färdigheter som ska utvecklas är:

Utvecklingen och utnyttjandet av innovationer och tekniker

Satsningen på kompetens, lärande och förändringsvilja

Stärkandet av investeringsförmågan

Utvecklingen av samarbetet och ekosystemen

Utvecklingen av förvaltningens roll så att den blir en aktiv möjliggörare

Finlands livsmedelssystem står inför betydande omvälvningar som förutsätter att förnyelser görs på ett klokt sätt och att kompetensen, samarbetet och verksamhetssätten utvecklas långsiktigt. Utvecklingen av de strategiska färdigheterna stöder livsmedelssystemets förnyelseförmåga och tillväxt. Vi behöver innovationer, tekniker och nya verksamhetsmodeller som snabbt kan skalas och tillämpas i praktiken.

Stärkandet av kompetensen, lärandet och förändringsberedskapen skapar en grund för hållbar tillväxt och förnybart företagande. Investeringsförmågan måste stödjas genom mångsidiga finansieringslösningar som också möjliggör generationsväxlingar, att man får nya företagare till branschen och att värde kan skapas på långt sikt.

Inom livsmedelssystemet ska byggas upp tätare nätverk och ekosystem som stöder varandra och där förtroende, samarbete och gemensamma mål styr utvecklingen. Förvaltningens roll ändras från en reaktiv roll till att den blir en aktiv möjliggörare: regleringen, stöden och beskattningen måste utvecklas till faktorer som stöder förnyelse och belönar genomslagskraft.

4.1 Utveckling och utnyttjande av innovationer och tekniker

Utvecklingen av innovationer i anslutning till livsmedel och livsmedelssystemet är en central del av den nationella kristålligheten och konkurrenskraften. Innovationer innebär inte bara teknik, utan kan också bestå av nya verksamhetsmodeller, digitala lösningar eller tjänsteinnovationer.

Vi behöver flexibla försöksmiljöer där lösningar kan pilottestas tillfälligt i ett utvecklingsstadium som inte omfattas av reglering. Sådana plattformar möjliggör snabbt lärande, smidig testning av teknik och snabbare ibruktagande av effektiva lösningar. Målet är att skala lyckade försök till hållbar affärsverksamhet. För detta förutsätts målmedvetet stöd i utvecklingen av såväl innovationsverksamheten som regleringsramen. Det är viktigt att säkerställa att lovande lösningar inte förblir enskilda försök, utan att de förankras som en del av praxisen och livsmedelssystemets vardag.

Genom att stärka beredskapen att snabbt ta i bruk innovationer säkerställer vi försörjningsberedskapen samt att livsmedelssystemet är hållbart och att exportpotentialen ökar.

4.2 Satsning på kompetens, lärande, forskning och förändringsvilja

För att förnya livsmedelssystemet krävs förutom teknologi även människor som har rätt färdigheter, mod att förändras och förmåga att se möjligheter utanför det man är van vid. Vi behöver stark kompetens i fråga om prognostisering, marknaden, export, cirkulär ekonomi, nya odlingsmetoder och utnytt-

jande av forskningsdata ända från tillämpning till kommersialisering. Utvecklingen av hållbara livsmedelssystem kräver tvärvetenskaplig forskning som stöd för att man ska kunna hitta praktiska och hållbara lösningar på komplicerade utmaningar.

Finland bör profilera sig som en attraktiv plats för de bästa experterna, både i Finland och globalt. För detta förutsätts tydliga utbildnings- och karriärvägar, ett starkt forsknings- och utvecklingssamarbete samt strukturer och incitament som stöder företagare och ungdomar.

En vision som inspirerar till att se utanför det nuvarande systemet skapar en vilja till förändring. Vi behöver narrativ om möjligheter och konkreta handlingar som gör förnyelse lönsam, attraktiv och uppskattad.

4.3 Stärkande av investeringsförmågan

För att förnya livsmedelssystemet förutsätts investeringar – både flexibla finansieringslösningar i det inledande skedet och långsiktigt kapital. Innovationsverksamheten påskyndas till exempel med innovationssedlar, mikrolån, garantier och kapitalplaceringar, men också genom att man förnyar stöden och beskattningen så att de stödjer hållbarhet och tillväxt. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att möjliggöra generations- och ägarskiften och säkerställa investeringar och finansiering inom jordbruket. Gårdarnas tillgång till finansiering måste tryggas i en situation där bankernas kreditgivning har skärpts bland annat på grund av starkare fokus på klimat- och miljövillkor samt strängare reglering av finansmarknaden. Det behövs ekonomiska och strukturella lösningar som underlättar unga företagares tillträde till branschen och tryggar kompetensen och verksamhetens kontinuitet.

Finland behöver inhemskt kapital som fungerar som lokomotiv även för internationella investeringar. Gemensam infrastruktur och delade försöksplattformar effektiviserar investeringar och minskar riskerna. Målet är att göra Finland till en attraktiv plats för företag och experter som utvecklar livsmedelssystemet.

4.4 Utveckling av samarbetet och ekosystemen

För att förnya livsmedelssystemet förutsätts långsiktigt och förtroendebaserat samarbete över förvaltningsgränser, näringslivets gränser och sektorsgränser. Skogsindustrins sidoströmmar, energiinnovationer och datakompetens kan erbjuda lösningar även för livsmedelssektorn om ekosystemen byggs upp så att de fungerar och är kompatibla. Finland är inte en sluten ö, utan vi måste målmedvetet nätverka med internationella toppaktörer och vara en attraktiv partner för kompetens och investeringar.

Samarbetet ska stödas i forum där olika synvinklar möts, konflikter avvecklas och polariseringen minskas. Av splittrade strävanden mot utveckling måste byggas upp målinriktade och effektiva helheter som främjar en förändring på systemnivå.

4.5 Förvaltningen är en aktiv möjliggörare

Förvaltningen ska aktivt möjliggöra en smidigare verksamhet, stödja förnyelse och påskynda hållbar utveckling. Regleringen ska utvecklas så att den blir förutseende och sporrande: gemensamma tillståndprocesser, principen om ett serviceställe och en tydlig hantering av ärenden skapar en grund för en smidig och effektiv verksamhet.

Stödsystemet för jordbruket ska förnyas så att det bättre stöder försörjningsberedskapen, förändringstålighet och framtida lösningar. Resultatbaserade stödmodeller, som till exempel stöder resurseffektivitet, minskning av klimatkonsekvenser och diversifiering av verksamheten, styr utvecklingen så att den blir effektivare.

En omfattande landsbygdspolitik som överskrider förvaltningsområdenas gränser stöder bevarandet av en livskraftig landsbygd och tryggar tillräckliga tjänster för lokalbefolkningen, distansarbetare och fritidsinvånare.

Förvaltningen är ett aktivt stöd som ger råd, vägledning och uppmuntran. Skatteincitament, hållbara upphandlingskriterier för offentliga måltidstjänster

samt engagemang i investeringar och FUI-satsningar är centrala metoder för att skapa en förutsägbar och attraktiv verksamhetsmiljö för aktörer som förnyar livsmedelssystemet.

5 Ordlista

Primärproduktion

Primärproduktion är det inledande skedet i livsmedelskedjan där man producerar de råvaror som behövs för maten, till exempel växter, djur, fisk och andra naturresurser, direkt från naturen, odlingsverksamhet eller uppfödningssverksamhet.

Värdekedja

Med värdekedja avses alla de funktioner och processer genom vilka en produkt eller tjänst får ett värde i utvecklingen från en råvara till en slutprodukt eller tjänst till kunden.

Ekosystemtjänster

Med ekosystemtjänster avses den avgiftsfria, materiella och immateriella nytta för människan som ekosystemen producerar. Ekosystemtjänsterna indelas i fyra kategorier: produktions-, underhålls-, reglerings- och kulturtjänster. Ekosystemtjänsterna delar in ekosystemens funktioner ur människans synvinkel. Naturen har dock alltid sitt egenvärde.

Decentraliserad produktionsstruktur

En decentraliserad produktionsstruktur innebär att livsmedelsproduktionen ordnas vid flera enheter i olika områden, till exempel på gårdar, i städer eller i kollektiva odlingar. Det ökar försörjningsberedskapen, den lokala självförsörjningen och anpassningsförmågan till exempelvis klimatutmaningar eller utmaningar i leveranskedjan. Decentraliseringen kan också omfatta korta distributionskedjor, lösningar för cirkulär ekonomi och gemensam produktion.

Kolhandel

Med kolhandel avses ett system där aktörerna kan köpa och sälja klimatenheter, till exempel minskningar av koldioxidutsläpp eller koldioxidborttagning.

Dessa används till exempel som stöd för företagens påståenden om klimatneutralitet. Enheter som köpts på den frivilliga kolmarknaden hör inte till de officiella nationella utsläppsmålen, men de kan främja klimatarbetet. De enheter som är föremål för handel grundar sig på certifierade och verifierade klimatåtgärder, till exempel beskogning eller projekt för förnybar energi.

Humus

Humus är ett organiskt material i marken som uppstår när växt- och djurlämningar bryts ned. Den förbättrar markens struktur, vattenhållningsförmåga och tillgången till näringsämnen och är en viktig del av odlingsmarkens bördighet.

Fiskerihushållning

Fiskerihushållning är en näring som anknyter till fångst, odling, förädling och försäljning av fisk och andra vattendjur. Den är en del av primärproduktionen och en viktig del av livsmedelssektorn, särskilt i kust- och vattenområden.

Cirkulär ekonomi

Cirkulär ekonomi är ett ekonomiskt system där man strävar efter att maximera resursernas livslängd, minimera uppkomsten av avfall och hålla produkter, material och råvaror i bruk så länge som möjligt. Cirkulär ekonomi är ett ekonomiskt system där produktionen och konsumtionen grundar sig på delning, återanvändning, reparation, återvinning och minskad användning av icke-förnybara naturresurser.

Kritiska produktionsinsatser

Nödvändiga ämnen och förnödenheter, till exempel gödsel, foder, energi och frön, som behövs för att upprätthålla jordbruksproduktionen. Tillgången till dessa har en direkt inverkan på matproduktionens kontinuitet och försörjningsberedskapen.

Naturvårdeshandel

Naturvårdeshandel är ett frivilligt avtal där markägaren förbinder sig till att upprätthålla eller öka naturvärdena, till exempel mångfalden, i sin skog för en

viss tid (t.ex. 10–20 år). I gengäld får markägaren ersättning av den aktör som köper naturvärden, som kan vara till exempel miljöcentralen eller någon annan aktör. Målet är att göra naturvärden ekonomiskt lönsam och integrera den i markanvändningen

Naturproduktsbranschen

Med naturproduktsbranschen avses närings- och produktionsverksamhet där man utnyttjar vilda eller odlade naturprodukter, till exempel bär, svampar, örter, sav, träd och vilt, som livsmedel, produkter för välbefinnande eller råvaror för industrin.

Jordbruk

Jordbruk är en näring där man bedriver växtodling och husdjursproduktion, med målet att producera livsmedel, foder, fibrer och andra nyttigheter för människors och djurs behov.

Jordbruksnatur

Med jordbruksnatur avses livsmiljöer som formats av jordbruket, till exempel ångar, hagmarker, åkerskanter och betesmarker, som har uppkommit i växelverkan mellan människan och naturen och där det förekommer ett mångsidigt artbestånd.

Livsmedelssystemet

Livsmedelssystemet är en helhet som omfattar alla skeden och aktörer i anslutning till produktion, förädling, distribution, konsumtion och avfallshantering av mat. Denna helhet är en nära del av omvärlden och påverkas av ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella faktorer.

Livsmedelskedjan

Livsmedelskedjan är en del av livsmedelssystemet. Med livsmedelskedja avses matens väg från produktion till konsumtion.

Livsmedelssektorn

Livsmedelssektorn omfattar alla de branscher och aktörer som deltar i produktionen, förädlingen, distributionen, försäljningen och konsumtionen av mat.

Nödvändighetstjänster

Nödvändighetstjänster är tjänster som är väsentliga med tanke på samhällets funktion, säkerheten och befolkningens välfärd. De är tjänster utan vilka samhället inte kan fungera normalt och vars kontinuitet måste tryggas även i kris-situationer.

Källor

Ruokastrategian valmisteluun liittyvät tilaisuudet, selvitykset ja strategiat

Visiotyön tilaisuudet:

Visiotyö pohjusti varsinaista strategiatyötä. Tilaisuuksissa kerättiin keskeisiltä sidosryhmiltä näkemyksiä strategian visioksi.

20.5.2024 Vision muotoilun aloitustilaisuus
3.-5.7.2024 Farmari maatalousyrittäjien näkemysten koonti
15.9-31.10.2024 Visioluonnos otakantaa.fi palvelussa
11.9.-25.9.2024 Verkkokysely nuorille ruoka-alan opiskelijoille
26.-28.9.2024 Maaseutuparlamentti
26.10.2024 Nuorten ympäristöhuippukokous

Strategian sidosryhmätilaisuudet:

Tilaisuuksissa kerättiin keskeisiltä sidosryhmiltä näkemyksiä ja taustatietoa strategiatyön pohjaksi.

21.1.2025 Työpaja SLC:n johtokunta ja SLF
11.2.2025 Työpaja MTK:n maaseutunuoret
25.2.2025 Keskustelutilaisuus MTK:n johtokunta
3.4.2025 Keskustelutilaisuus Vähittäiskaupparyhmän (PTY) kokouksessa
29.4.2025 Keskustelutilaisuus Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijoille
23.5.2025 Strategialuonnoksen esittely eduskunnassa
28.5.2025 Työpaja AgriVentures tapahtumassa
30.5.2025 Pyöreän pöydän keskustelu kaupan alalle
9.6. 2025 Keskustelu Elintarviketeollisuusliiton työvaliokunnassa

Strategian aluekiertueen tilaisuudet:

Aluekiertueella strategian työstöön osallistuivat laajasti ruokaketjun eri toimijoita edustavat tahot: alkutuottajat ja yrittäjät, teollisuus, kauppa, tutkijat, alan neuvonta-organisaatiot, toimialaliitot, ravintola-ala ja julkishallinto.

12.3.2025 Pori
18.3.2025 Kuopio
19.3.2025 Kuopio
26.3.2025 Rovaniemi
27.3.2025 Oulu
24.4.2025 Helsinki

Strategiakysely: Kaikille avoin kysely maa- ja ministeriön verkkosivuilla 13.3.-27.4. (3769 vastaajaa)

Strackhaton 11.-12.6.2026

Strategia Hackaton –tapahtumassa strategiaa kehitettiin kuuden alan eri toimijaryhmän tiimeissä, jotka edustivat kaupan ja teollisuuden alaa, alkutuottajia, virkamiehiä sekä tutkimus- ja tuotekehittäjiä ja vientiä. Tiimit kehittivät myös toimenpide-ehdotuksia, joilla strategiaa voisi viedä käytäntöön.

Strategian ohjausryhmän ja työryhmän työpajat

3.12.2024 Strategiatyön käynnistystyöpaja

18.6.2025 Työpaja strategian linjauksista sisällön, tavoitteiden ja painopisteiden osalta.

Taustatietolähteet:

Taustatietolähteitä on hyödynnetty strategiatyöpajojen valmistelussa ja strategian jäsentämisessä.

Strategiat, visiot ja strateginen tutkimus

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia

Työ- ja elinkeinoministeriö (2022) <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164321>

Hiilineutraali Suomi 2035 – Maatalouden lisätoimenpiteiden ja ruokavaliomuutoksen päästövähennysvaikutukset: Synteesiraportti 2022

<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/552179>

Kasviproteiini kasvun tiellä: Tiekartta ruoan korkeampaan kasviproteiiniomavaraisuuteen

Jansik, C., Karikallio, H., Kotilainen, T., Känkänen, H., Pihlanto, A., Rokka, S. & Vahvaselkä, M. (2024). Luonnonvarakeskus.

<https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2024/09/luke-kasviproteiini-kasvun-tiella-tiekartta-ruoan-korkeampaan-kasviproteiiniomavaraisuuteen.pdf>

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma: Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035

Ympäristöministeriön julkaisuja 2022:12

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164186/YM_2022_12.pdf

Kestävää terveyttä ruoasta – Suomalaiset ravitsemussuositukset 2024

Valtion ravitsemusneuvottelukunta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2024)

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/150005/Kest%c3%a4v%c3%a4%c3%a4%20terveytt%c3%a4%20ruo-asta%20-%20kansalliset%20ravitsemussuositukset%202024_web_.pdf?sequence=16&isAllowed=y

Komission polut kestävään ruokajärjestelmään: Food 2030 Research and Innovation – Pathways for action 2.0 European Commission

https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/food-2030-research-and-innovation-pathways-action-20_en

Ratkaisuja Suomen ruokastrategiaan. FOOD-ohjelman tietopaketti päättäjille

https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/tiedon-kayttajalle/politiikkasuositukset/politiikkasuositukset/9_2023_food-ratkaisuja-suomen-ruokastrategiaan.pdf

Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä: Keskustelunavaus ruokasektorin arvonnallisen kasvattamiseen

Jansik, Kaukovirta, Knuuttila, Kohl, Koivisto, Lehtonen, Niemi, Pesonen, Rikkonen, Saarni, Setälä, Wejberg. Luonnonvarakeskus (2024).

<https://jukuri.luke.fi/server/api/core/bitstreams/f95d8578-3dd0-4265-ad34-6e358dd5cb5e/content>

Ruokapoliittinen selonteko 2017

<https://mmm.fi/documents/1410837/1923148/Ruokapoliittinen+selonteko+Ruoka2030/d576b315-41fe-4e9d-9d02-8462c5ae5895/Ruokapoliittinen+selonteko+Ruoka2030.pdf?t=1486504109000>

Ruokavarma –hanke

Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu ja E2 Tutkimus (2024): Hankkeessa tarkasteltiin nykyisen ja kahden vaihtoehtoisen ruokajärjestelmän haavoittuvuuksia ja selvitettiin mahdollisuuksia niiden poistamiseen. [RUOKAVARMA_policybrief-2024.pdf](#)

Strategisen tutkimuksen FOOD-ohjelma 2023: Kohti kestävää, terveellistä ja ilmastoneutraalia ruokajärjestelmää (FOOD) tutkimusohjelma. JUST-FOOD - STN

Suomen biotalousstrategia. Kestävästi kohti korkeampaa arvonnallista

Valtioneuvoston julkaisu 2022:3. Työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-547-4>

Suomen ruokatutkimuksen ja –innovoinnin strategia 2021–2035 VTT

<https://www.vttresearch.com/sites/default/files/2021-04/Suomen-ruokatutkimuksen-ja-innovoinnin-strategia-2021-2035.pdf>

Valtioneuvoston kanslia 2022, Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163958/VNK_2022_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yhteinen ruokapöytä – visio

https://mmm.fi/documents/1410837/1516691/Suomalaisen+ruokaja%CC%88rjestelma%CC%88n+visio+2040_final.pdf/41b94bd1-4c14-aa56-1c67-2d1087231956/Suomalaisen+ruokaja%CC%88rjestelma%CC%88n+visio+2040_final.pdf?t=1679655105940